

امکان سنجی استقرار صنایع کوچک (تبدیلی کشاورزی) با استفاده از مدل تحلیلی SWOT مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

عیسی پوررمضان^۱

استادیار گروه جغرافیای انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

تیمورآمار

استادیار گروه جغرافیای انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

زهرا اکبری

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۰۷/۲۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۰۵/۱۰

چکیده

صنعتی کردن روستاها با توجه به رسالت‌ها و اهدافی که به دنبال خواهد داشت، گامی اساسی جهت نیل به توسعه پایدار روستایی می‌باشد. مقاله حاضر امکان سنجی استقرار صنایع کوچک (تبدیلی کشاورزی) در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت را با توجه به قابلیت‌ها و محدودیت‌های پیش روی هدف و هم‌چنین تعیین و ارائه استراتژی‌ها و راهکارهای مناسب را در خصوص هدف مورد نظر مورد بررسی قرار داده است. و بر این اساس پرسش کلیدی پژوهش عبارتست از این که آیا امکان ایجاد صنایع تبدیلی کشاورزی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت وجود دارد یا نه؟ بدین منظور پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و مبنای روش آن توصیفی - تحلیلی است. جهت ارائه استراتژی‌های و راهکارهای مناسب از طریق تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از مدل تحلیلی SWOT استفاده شده است. نتایج حاصله حاکی از آن است که محدوده مورد مطالعه جهت استقرار صنایع از نقاط قوت و فرصت بیشتری هم‌چون ویژگی‌های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی نسبت به تعداد ضعف‌ها و تهدیدها پیش رو دارا می‌باشد، بنابراین علاوه بر کارکردهای فعلی می‌توان کارکرد صنعتی را جهت رسیدن به توسعه پایدار برایش در نظر گرفت.

واژگان کلیدی: امکان سنجی، صنایع روستایی، صنایع کوچک روستایی، مدل تحلیلی SWOT، بخش مرکزی، شهرستان رشت.

مقدمه

توسعه روستایی بخش مهمی از فرایند توسعه ملی به ویژه در کشورهای در حال توسعه را به خود اختصاص می‌دهد. اگر قرار است توسعه انجام گیرد و مستمر باشد باید به طور اعم از مناطق روستایی و به‌طور اخص از بخش کشاورزی آغاز شود. مسائل فقر گسترده، نابرابری در حال رشد و بیکاری فزاینده تماما ریشه در رکود وسیع قهقرایی زندگی اقتصادی مناطق روستایی دارد (تودارو، ۱۳۶۸: ۲۵). از این رو ایجاد و توسعه صنایع روستایی در پی عدم توانایی بخش کشاورزی نسبت به تامین اشتغال کامل و بهینه نیروی انسانی، محدودیت منابع آب و خاک، کوچک بودن اراضی و... موجب ایجاد دگرگونی‌های بنیادی در ساخت اقتصادی و اجتماعی بخش روستایی خواهد شد (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۸: ۲۲). فعالیت کشاورزی در برنامه توسعه اقتصادی کشور ما مورد توجه و به استناد اصل سوم قانون اساسی هدف اصلی از احداث صنایع در روستاها، فراهم کردن زمینه ایجاد روستاهایی فعال و پررونق با محوریت تولیدات کشاورزی و دامی تا سرحد خود کفایی در محصولات اساسی کشور می‌باشد. رسیدن به این هدف یا اهداف، علاوه بر ایجاد خوداتکایی صنعتی، به اقتصاد غیر فعال مناطق روستایی نیز یک حالت پویا داده، جامعه روستایی را متوازن و هماهنگ با جامعه شهری و به عنوان بخشی از اجزاء اصلی کالبد اقتصادی کشور فعال و پیشرفته خواهد نمود. سازمان بین‌المللی کار (ILO)، صنایع روستایی را صنایعی می‌داند که در نواحی روستایی یا مراکز روستایی مستقر بوده و عمدتاً از نیروی کار روستایی استفاده کرده، پیوندهای بازاری آن‌ها از نظر جغرافیایی محدود بوده و بیشتر مواد خام یا تولیدات محلی را به مصرف می‌رسانند و عرضه تولیدات آن‌ها نیز به بازارهای محلی است، گو این‌که امکان عرضه تولیدات این گونه صنایع به بازارهای ملی و بین‌المللی نیز وجود دارد (مشاورین D.H.V، ۱۳۷۵: ۱۵). صنعتی کردن روستاها هم‌چنین رسالت‌ها و اهداف اساسی‌ای دارد که برخی از این اهداف به قرار زیر است:

۱- حمایت و پشتیبانی از بخش کشاورزی و کمک به افزایش درآمد شاغلان این بخش و ایجاد تنوع در فعالیت‌های اقتصادی روستاها

۲- کمک به تولیدات صنعتی کشور در دستیابی سریع‌تر به خودکفایی و استقلال اقتصادی

۳- بهره‌گیری مطلوب از منابع و امکانات مناطق روستایی و ایجاد تحول در نقش روستاها از نظر انواع فعالیت‌ها

۴- ایجاد فضا و حفظ محیط مناسب جهت رشد و شکوفایی ابتکارات، خلاقیت‌ها و استعدادها روستائیان

۵- کاهش فشار نیروی انسانی بر اراضی کشاورزی از طریق جذب جمعیت مازاد بخش کشاورزی در صنایع

روستایی

۶- کاهش اختلاف درآمدی بین مناطق شهری و روستایی و کمک به توزیع عادلانه‌تر درآمد در کل کشور

۷- افزایش تولید ناخالص ملی و هم‌چنین افزایش صادرات کالاهای سنتی، صنایع دستی، تبدیلی و ایجاد درآمد

ارزی کشور

۸- تشویق بخش کشاورزی از طریق خرید محصولات آن‌ها به منظور استفاده در صنایع روستایی

۹- بسط سیاست‌های عدم تمرکز در فعالیت‌های صنعتی بین مناطق شهری و روستایی (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲:

در مقاله حاضر سعی شده تا ضمن پرداختن به ادبیات و سوابق صنعتی کردن روستاها و شناخت ویژگی‌ها و استعدادهای محدوده مورد مطالعه، با بهره‌گیری از مدل تحلیلی سوات به منظور تعیین عوامل موثر داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها)، راهکارها و استراتژی‌های مناسب جهت استقرار و گسترش صنایع تبدیلی روستایی در روستاهای منتخب یا برتر بخش مرکزی شهرستان رشت ارائه شود.

مروری بر ادبیات تحقیق

هر نوع سیاستی که برای کاهش فقر و ایجاد توسعه طرح‌ریزی شود باید لزوماً تا حدی در جهت توسعه روستایی به طور اعم و بخش کشاورزی به طور اخص باشد (تودارو، ۱۳۶۸: ۲۵). در راستای سیاست‌های تمرکززداد، صنایع روستایی ابزاری است که در کاهش عدم تعادل‌های منطقه‌ای و نابرابری‌های بین شهر و روستا نقش دارند (زولتان، ۱۳۸۱: ۱۳). به بیان دیگر صنایع روستایی عبارت از صناعی که در مرحله گذار به نحوی نقش خود را بازی کند که بتواند امر توسعه روستایی را تسهیل دهد (صاحبی، ۱۳۷۴: ۳۸). ایجاد صنایع روستایی از یک سو با تمرکززدایی از صنعت، جلوگیری از مهاجرت به شهرها، اتکا به نیروی کار غیر ماهر و سرمایه اندک، ارتقاء فناوری با توجه به تقاضا برای محصول و... نقش مهمی در توسعه بخش صنعت داشته و از سوی دیگر چون این صنایع در کنار مزارع و باغات ایجاد می‌شوند و امکان فرآوری محصولات کشاورزی در محل فراهم می‌آید، کاهش هزینه‌های حمل و نقل جلوگیری از فساد محصولات تا رسیدن به بازار، حذف واسطه‌ها، کاهش نوسان‌های فصلی قیمت محصولات کشاورزی و تبدیل ضایعات مصرفی به محصولات جدید را در پی خواهد داشت (خزاعی قوژدی، ۱۳۷۶: ۱۰۴). به‌طور کلی فعالیت‌هایی که تولیدات کشاورزی و دامی را تبدیل می‌کنند یا تغییر شکل می‌دهند و از آن طریق نیازهای مردم روستا را برآورده و سهمی هم به خارج از روستا عرضه می‌نمایند، صنایع روستایی تلقی می‌شوند (آسایش و قنبری، ۱۳۸۵: ۳۷۵-۳۷۸). هدف اصلی ایجاد و توسعه صنایع روستایی بعنوان مکمل بخش کشاورزی، خودکفایی و رهایی از پیآمدهای اقتصادی و اجتماعی نامطلوب ناشی از وابستگی به جهان خارج است که برخی از این اهداف عبارتند از:

۱- ایجاد اشتغال مولد و دائم برای جمعیت مازاد بر فعالیت‌های بخش کشاورزی و ایجاد اشتغال فصلی برای شاغلین این بخش

۲- ایجاد توازن نسبی درآمد و رفاه خانواده شهری و روستایی با بالا بردن درآمد و بهبود کیفیت زندگی روستایی

۳- ایجاد رونق اقتصادی در مناطق روستایی و تثبیت روستا و در نتیجه تقویت کشاورزی، با افزایش درآمد روستائیان

۴- کمک به تامین و تولید بخشی از کالا و تولیدات مورد نیاز کشور و پایه‌گذاری صنعت خودکفا و مستقل

۵- ایجاد فضا و محیط مناسب جهت رشد ابتکارات، خلاقیت‌ها و شکوفایی استعدادها و روستائیان

۶- کمک به کاهش مشکلات شهرها از طریق ایجاد اشتغال صنایع روستایی در روستاها و مناطق روستایی کشور

(آسایش، ۱۳۸۱: ۲۰۲). استقرار صنایع در مناطق مختلف روستایی به‌طور کلی دارای آثار و پیامدهای مثبت‌ایست که در غالب جدول ذیل، برخی از روند این اثرات و محققین و کشورهای مورد مطالعه قابل ملاحظه می‌باشد:

جدول ۱. روند اثرات استقرار صنعت در مناطق روستایی

سال تحقیق	کشور مورد بررسی	محقق	اثرات صنعتی شدن روستایی
۱۹۷۴	آمریکا	جان.ام.پترسون	ایجاد اشتغال پویا-افزایش درآمد
۱۹۷۷	آمریکا	ال.وای.گودرای	کاهش مهاجرت‌های روستایی
۱۹۷۸	چین	دوایت پرکینز	ایجاد اشتغال برای بیکاران فصلی. تمرکززدایی. ایجاد درآمد
۱۹۷۸	آمریکا	دیوید راجرز	ایجاد اشتغال پویا-افزایش درآمد
۱۹۷۹	مکزیک	اچ.میشل	کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای
۱۹۷۹	ایتیوی	بی.ولد.سمه	کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای-توسعه مهارت‌های جدید
۱۹۸۰	چین	سی.پی.ونگ	افزایش سرمایه‌گذاری‌های روستایی-ایجاد اشتغال
۱۹۸۲	چین	اس.بهالا	افزایش متوسط درآمدها
۱۹۸۵	فیلیپین-کره جنوبی	اس.ک.رائو	گسترش صادرات روستایی
۱۹۸۵	تایوان	جی.تی.شی	تخصص‌گرایی-توازن منطقه‌ای-افزایش ضریب اشتغال
۱۹۹۴	هند	جی.آبراهام	افزایش درآمد-استفاده از منابع محلی-تحکیم الگوی عدم تمرکز
۱۹۹۴	تایلند	کارل لیدهولم	همگن نمودن وثبات شغلی
۱۹۹۴	چین	اسلام ریزانول	افزایش درآمد-تغییر الگوی مصرف مواد غذایی و کالاهای بادوام
۱۹۹۶	هند	آلکا پاربخ	کاهش فقر-افزایش آگاهی‌ها-رونق آموزش سرمایه‌گذاری بیشتر در بخش کشاورزی
۱۹۹۶	چین	اسکاپ	رواج کشاورزی-افزایش درآمد-کاهش مهاجرت‌های روستایی

منبع: طاهرخانی، ۱۳۷۹: ۵۵-۵۷

در مقاله فوق نگارندگان سعی بر آن دارند تا ضمن پرداختن به ادبیات و سوابق تحقیق، و ویژگی‌های جغرافیایی محدوده مورد مطالعه، با بهره‌گیری از مدل تحلیلی SWOT، به منظور تعیین عوامل داخلی و خارجی موثر بر هدف، راهکارهای مناسب را جهت استقرار صنایع کوچک مقیاس در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت ارائه دهند.

پیشینه تحقیق

صنعتی شدن به حدى دارى اهمیت است که نیل به پیشرفت‌های فنى و کاربرد آن در صنعت در سه قرن اخیر دلیل اصلی رشد و توسعه اقتصادى کشورهای پیشرفته شده است. کشورهای توسعه یافته هر یک با فاصله زمانى مختلف به مرحله صنعتى شدن رسیده و به یکباره بعد از رسیدن به مرحله خیزش بزرگ توسعه اقتصادى خود را آغاز نموده‌اند. به طوری که آنچه که در حال حاضر موجب فرق در درجه توسعه یافتگی کشورهای جهان گشته، میزان فعالیت‌های صنعتى این کشورها و توان نیروی کار آنها در گسترش کمی و کیفی تولیدات می‌باشد (Zamanch, 2006: 17-19). تحقیقاتی که فعالیت‌های صنعتى را مطابق با اصول جغرافیایی مدرن مورد تجزیه و تحلیل قرار داده اند عمدتاً بعد از سال ۱۹۶۲ منتشر شده‌اند (قره نژاد، ۱۳۷۱: ۱۱) در این خصوص بیشتر صاحب‌نظران به اهمیت، پیامدها و عوامل موثر در موفقیت صنایع در مناطق روستایی پرداخته اند که به شرح ذیل می‌باشند:

ریزانول (۱۹۹۴) در تحقیقی جامع اثرات صنعتی شدن مناطق روستایی چین در دوره بعد از اصلاحات را مورد بررسی قرار داده و صنعتی شدن را به عنوان موتور محرک توسعه روستایی در چین معرفی کرده است. اس.ک. رائو (۱۹۸۵) با تحلیل روند صنعتی شدن روستاها در چهار کشور هند، فیلیپین، کره جنوبی و ژاپن بر نقش برجسته استقرار صنعت در روند گسترش صادرات روستایی اشاره داشته و معتقد است هر یک از این کشورها با انتخاب الگوی مناسب صنعتی، گامی در جهت ایجاد اشتغال، افزایش درآمد و در نهایت گسترش صادرات داشته‌اند. کمیسیون اقتصادی و اجتماعی آسیا و اقیانوسیه درسی و نهمین نشست خود در آوریل ۱۹۸۳ به نقش برجسته این صنایع تاکید و اظهار کرد که این صنایع کمک شایانی به فرصت‌های اشتغال در تولید درآمد در بخش روستایی می‌کنند (اولویت به توسعه صنایع کوچک و کارگاهی).

در ایران نیز محققانی در سطح شهرستان‌ها روی این موضوع کار کرده‌اند که از جمله آنان نوری، بیک محمدی، تقدیسی و شفیعی (۱۳۸۶) در مقاله خود تحت عنوان اولویت‌بندی صنایع کوچک و کارگاهی مناطق روستایی شهرستان اردستان، به این نتیجه رسیدند که صنایع روستایی متناسب با توانمندی‌های محیطی و انسانی مناطق روستایی باید با توجه به دیدگاه کارشناسان علمی سازمانی و محلی تعیین گردد. نصیری (۱۳۸۶) در پژوهشی تحت عنوان صنایع روستایی عاملی تاثیرگذار بر فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی «نمونه روستاهای بومهن» به منظور ارزیابی تاثیر نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی، ده روستا (که در این بین روستا دارای صنایع و پنج روستا فاقد صنایع هستند) در پیرامون شهر بومهن که در ۴۰ کیلومتری کلان‌شهر تهران واقع شده است به این نتیجه رسید که در دو جامعه نمونه از ده شاخص برگزیده (خوراک، پوشاک، کیفیت مسکن، عدم مهاجرت و انگیزه ماندگاری ...) در روستاهای مورد مطالعه تفاوت معناداری را نشان می‌دهد. امین آقایی (۱۳۸۸) به مقاله‌ای تحت عنوان بررسی عوامل موثر بر عملکرد صنایع کوچک از دیدگاه کارشناسان توسعه روستایی، پرداخت. وی در مقاله خود عوامل موثر بر عملکرد صنایع کوچک روستایی ایران را به سه دسته عوامل ساختاری، زمینه‌ای و محتوایی دسته‌بندی کرده و با استفاده از روش توصیفی-پیمایشی به بررسی نظر کارشناسان توسعه روستایی ایران در زمینه میزان تاثیر هر یک از این شاخص‌ها بر عملکرد صنایع کوچک روستایی و اولویت‌بندی هریک از آن‌ها پرداخته است. تیموریان (۱۳۸۶) در پژوهشی تحت عنوان مکانیابی صنایع روستایی با استفاده از GIS به این نتیجه رسید که نظر به این‌که درآمد حاصل از فعالیت‌های کشاورزی در این جوامع ممکن است اشتغالی در حد معیشت ایجاد نماید. بی‌تردید تنوع بخشی به فعالیت‌های غیر کشاورزی می‌تواند عاملی تاثیرگذار در کاهش فقر روستایی این جوامع محسوب شود. با توجه به این‌که عوامل مختلف در تعیین مکان صنایع روستایی موثر هستند و روش‌های سنتی قابلیت دخالت دادن تمام فاکتورها را به‌طور هم‌زمان ندارد، محقق در پژوهش خود سعی کرده از قابلیت‌های GIS استفاده کند. آمار (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان کارکرد صنعتی نواحی روستایی و ضرورت توسعه آن به طور موردی بخش خورگام شهرستان رودبار را مورد بررسی قرار داده و برای ارتقاء درآمد فعلی ناحیه (که عمدتاً از بخش کشاورزی به دست می‌آید) تقویت بخش‌های دوم و سوم اقتصادی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر دانسته و به این نتیجه رسیده که فعالیت‌های صنعتی ناحیه بهتر است از نوع کوچک مقیاس باشد. مروری در ادبیات تحقیق نشان از اهمیت و تاثیر صنایع روستایی در رشد و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی داشته و مطالعات صورت گرفته در کشور

ما نیز موید این مطلب است که فعالیت کشاورزی خود مصرفی دیگر نمی‌تواند جوابگوی نیاز روستائیان باشد. بنابراین باید به فکر راه حلی جهت تقویت و ثبات بخش کشاورزی باشیم. در این راستا ایجاد صنایع وابسته به کشاورزی در روستاهای برتر باید صورت بگیرد.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و مبنای روش آن توصیفی-تحلیلی است. اطلاعات مورد نیاز از طریق اسنادی-کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی و پیمایشی بدست آمده است. به طوری که به منظور تبیین چارچوب مفهومی از روش اسنادی و سپس به منظور تکمیل مطالعات اسنادی از روش میدانی بهره‌برداری شده است. در روش میدانی که بخش عمده اطلاعات تحقیق از آن بدست آمده، به منظور جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از فن مشاهده و توزیع پرسش‌نامه بین گروه روستائیان، کارشناسان توسعه و مدیران محلی و دولتی استفاده شده که در نهایت پس از جمع‌آوری اطلاعات حاصل از منابع مختلف، تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از برنامه Spss و در ترسیم نمودارها از نرم‌افزار Excel و از نرم‌افزار Auto cad جهت ترسیم نقشه‌ها، همچنین توسط مدل تحلیلی SWOT تمامی استراتژی‌های ممکن تعیین و در نهایت به ارائه راهکارهای مناسب در راستای توسعه منطقه گام برداشته شده است. SWOT از ابتدای کلمه Strength به معنای قوت، Weaknesses به معنای ضعف، Opportunity به معنای فرصت و Threat به معنای ضعف گرفته شده است. از دیدگاه این مدل، راهبرد مناسب، قوت‌ها و ضعف‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می‌رساند. برای این منظور نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در چهار حالت کلی: SO، WO، ST، WT به شرح زیر پیوند داده شده و گزینه‌های راهبردی از بین آن‌ها انتخاب می‌شود:

- ❖ راهبردهای رقابتی-تهاجمی (SO)، که تمرکز آن‌ها به نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی است.
- ❖ راهبردهای تنوع بخشی (ST)، بر نقاط قوت درونی و تهدیدهای بیرونی متمرکز است.
- ❖ راهبردهای بازنگری (WO)، که ضمن تاکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره‌گیری از فرصت‌های بیرونی دارد.
- ❖ راهبردهای تدافعی (WT)، که برای مقابله با ضعف درونی و تهدید بیرونی ارائه می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۷: ۲۰۲-۲۰۳).

جدول ۲. چهارچوب کلی ماتریس تحلیلی SWOT

عوامل درونی - عوامل بیرونی	فرصت‌ها (Opportunities)	تهدیدها (Threats)
نقاط قوت (Strength)	استراتژی SO: چگونه می‌توان از توانمندی برای بهره‌گیری از فرصت‌های موجود استفاده کرد؟	استراتژی ST: چگونه می‌توان از توانمندی‌ها برای غلبه بر تهدیدها استفاده کرد؟
نقاط ضعف (Weaknesses)	استراتژی WO: برای غلبه بر نقاط ضعف در جهت بهره‌گیری از فرصت‌ها چه فعالیت‌هایی می‌توان انجام داد؟	استراتژی WT: چگونه می‌توان نقاط ضعف را در جهت غلبه بر تهدیدها کاهش داد؟

پس از سنجش و تهیه فهرستی از عوامل داخلی و خارجی تأثیر گذار بر سیستم، مراحل زیر جهت کمی‌سازی انجام می‌شود:

۱. در ستون اول مهم‌ترین قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای فرآروی سیستم نام برده می‌شوند.
۲. در ستون دوم (وزن)، به هر یک از این عوامل و بر اساس اثر احتمالی آن‌ها بر موقعیت استراتژیک فعلی سیستم بر اساس نتایج یافته‌های حاصل از شناخت و تجزیه و تحلیل وضع موجود، وزنی از یک (مهم‌ترین) تا صفر (بی‌اهمیت‌ترین) داده می‌شود.

۳. در ستون سوم (رتبه یا درجه اهمیت)، به هر عامل و بر اساس اهمیت و موقعیت کنونی سیستم به آن عامل خاص امتیازی از پنج (بسیار زیاد) تا یک (ضعیف)، بر اساس نتایج یافته‌های حاصل از شناخت و تجزیه و تحلیل وضع موجود تعلق می‌گیرد.

۴. در ستون چهارم (امتیاز وزنی)، وزن را در درجه هر عامل ضرب، تا به این وسیله امتیاز وزنی یا نمره نهایی آن به دست آید.

۵. در نهایت، امتیاز وزنی عوامل داخلی و خارجی در ستون چهارم را به‌طور جدا با یکدیگر جمع و امتیاز کل را محاسبه می‌کنیم.

۶. پس از طی این مراحل می‌توان عوامل استراتژیک اصلی را با توجه به امتیازات وزنی تعیین نمود و آن‌ها را به جدول نهایی SWOT به منظور تدوین استراتژی انتقال داد (هریسون و جان، ۱۳۸۶، ۷۵-۷۴).

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه در مقاله حاضر روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت می‌باشد که شامل چهار دهستان پیربازار، پسیخان، حومه و لاکان می‌باشد. طول جغرافیایی بخش مرکزی از ۴۲ درجه و ۲۷ دقیقه و ۴۲ ثانیه تا ۴۹ درجه و ۴۱ دقیقه و ۳۹ ثانیه و هم‌چنین عرض آن از ۳۷ درجه و ۰ دقیقه و ۴۰ ثانیه تا ۳۷ درجه و ۲۳ دقیقه و ۵۵ ثانیه می‌باشد. از طرف شمال به بخش خمام شهرستان رشت، از جنوب به شهرستان رودبار، از شرق به بخش سنگر و از غرب هم با شهرستان شفت مرتبط است (معاونت برنامه‌ریزی استانداری گیلان، ۱۳۸۷، ۳۰)، این بخش دارای ۸۴ روستا و جمعیتی بالغ بر ۷۶۵۷۴ نفر و ۲۰۲۲۰ خانوار با بعد خانوار ۳٫۸ می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵، ۲۵).

شکل ۱: جایگاه محدوده مورد مطالعه در کشور

یافته‌های تحقیق

به منظور ارائه راهکارهای ایجاد و توسعه صنایع روستایی به عنوان یکی از راه‌های رسیدن به توسعه پایدار روستایی شناخت عوامل چهارگانه SWOT در جهت رفع ضعف‌ها، تهدیدها و بهبود نقاط قوت و فرصت امری ضروری و اجتناب ناپذیر تلقی می‌شود. بر این اساس راهکارهای استقرار صنایع کوچک در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت، با فهرست نمودن مهم‌ترین نقاط قوت و فرصت به منظور طرح استراتژی‌های تهاجمی مبتنی بر بهره‌گیری از برتری‌های رقابتی محدوده، تبیین مهم‌ترین فرصت‌های پیشرو به منظور رفع نقاط ضعف درون ناحیه‌ای، از طریق ارائه استراتژی بازنگری به منظور تخصیص منابع طرح مهم‌ترین نقاط قوت درون محدوده به منظور رفع تهدیدهای برون ناحیه‌ای، با تاکید بر استراتژی‌های تنوع بخشی در جهت رفع نیازمندی‌های محدوده و نیز طرح استراتژی تدافعی به منظور رفع آسیب‌پذیری آن به مرحله اجرا گذاشته می‌شود که در ادامه به ارائه این فهرست پرداخته خواهد شد.

به منظور آماده نمودن معیار سنجش و درجه‌بندی هر یک از عوامل چهارگانه: نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید برای هر عامل وزن و اهمیت بیان‌گر میزان اهمیت و تاثیر هر کدام از عوامل یاد شده بر عملکرد فعالیت‌های روستایی می‌باشد که پاسخ‌گویان می‌بایست به هر کدام از عوامل نسبت دهند (هریسون و جان، ۱۳۸۶: ۷۴-۷۵).

عوامل موثر داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

نقاط قوت

نقاط قوت در مدل تحلیلی سوات از جمله نقاط داخلی است که شامل تمامی استعدادها و امکانات موجود و مثبتی است که در راستای رسیدن به اهداف و انجام برنامه در نظر گرفته شده ما را یاری خواهد کرد. در بخش مرکزی شهرستان رشت روستاهایی که از جمعیت بیشتری برخوردارند دارای امکانات بالقوه‌ای هستند که باید طی

تمهیداتی به شکل بالفعل دربیابند. از دلایل صنعتی کردن روستاها بوسیله صنایع کوچک مقیاس به همراه داشتن حداقل یا عدم آلودگی‌های زیست محیطی است. به بیان دیگر این صنایع به دلیل داشتن خصوصیات و ویژگی‌هایی چون کم‌هزینه و زود بازده بودن، اشتغال مولد، داشتن حداقل آلودگی و در مواری عدم ایجاد آلودگی و... مورد تصدیق کارشناسان توسعه سازمان محیط زیست، سازمان جهاد سازندگی و کارشناسان سازمان صنایع و معادن استان گیلان و هم‌چنین مدیران محلی و دولتی و روستائیان قرار گرفته است. بیشتر کارشناسان و مدیران به دلیل آشنایی با صنایع روستایی نظر به عدم ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی توسط صنایع کوچک دارند. در این محدوده وجود باغات میوه چون سیب، گلابی، به، انجیر، گوجه سبز، انگور، هلو و... و باغ‌های سبزی و صیفی و پرورش و نگهداری دام و طیور نشان از فعالیت‌های روستائیان است. اشتغال روستائیان به این فعالیت‌ها به عنوان نقطه قوتی جهت صنعتی کردن روستاهاست، در این راستا انتظار می‌رود که این فعالیت‌های تولیدی از حالت سنتی و خود مصرفی و خانگی با احیاء دوباره باغات و استفاده از روش‌های علمی سطح تولید را گسترش داده و به حالت انبوه در آورد. مسلم است که همه نقاط روستایی مناسب صنعتی شدن نیستند چون همه دارای شرایط طبیعی اقتصادی و اجتماعی بالقوه و یکسان نیستند. روستاهایی که دارای جمعیت بیشتر (نیروی‌های خلاق)، فضای مطلوب جهت استقرار فعالیت صنعتی، در اختیار داشتن مواد اولیه در خود یا در روستاهای هم‌جوار و راه‌های ارتباطی مطلوب و... باشند به عنوان مراکز برتر یا روستای برتر می‌توانند پذیرش صنایع روستایی را داشته باشند. در محدوده مورد مطالعه روستاهایی چون مراکز دهستان‌ها و خشت مسجد، آتشگاه، سقالکسار و... از این دست می‌باشند. در میان ۷۶۵۷۴ نفر جمعیت محدوده مورد مطالعه حضور جوانان جویای کار و افرادی که دارای ثبات شغلی نیستند و در پی حل این مشکلات خواستار مهاجرت به مراکز شهری می‌باشند که آن نیز مسائل و مشکلات خود را به دنبال خواهد داشت. در صنعتی کردن روستاها وجود این نیروها به عنوان نقطه عطف و قوت مسلم جهت شروع فعالیت‌هاست. بنا بر نظر کارشناسان توسعه و مدیران پاسخ دهنده به نظر‌سنجی وجود نیروهای جوان در روستاها به عنوان نقطه قوت این طرح محسوب خواهد شد. جلگه‌ای بودن اکثر روستاهای محدوده مورد مطالعه، داشتن منابع آب و خاک حاصل‌خیز و وجود خصوصیتی از این دست عرصه را جهت فعالیت‌های کشاورزی و گسترش آن زیاد می‌کند. روی آوردن به کشاورزی مکانیزه و علمی و استفاده از نهاده‌های پر بازده و نهایتاً فن‌آوری محصولات موقعیت و فضای پیشرفت را افزایش خواهد داد، چنان‌چه نظر کارشناسان توسعه و مدیران نیز این چنین بوده است. مشکلات عدیده‌ای که در مسیر تولید محصولات کشاورزی وجود دارد، عدم انگیزه در کشاورزان، به‌خصوص نسل جوان جهت فعالیت در عرصه‌های کشاورزی ایجاد شده است. به‌طورکلی در شهرستان رشت سطح زیرکشت محصول برنج معادل ۶۲۳۳۶۰ هکتار، با میزان تولید ۲۶۴۴۵۹۰ تن و عملکرد ۴۲۴۲ کیلوگرم در هکتار می‌باشد (جهاد کشاورزی استان گیلان، ۱۳۸۹). در این میان محدوده مورد مطالعه از سهم چشم‌گیری برخوردار است و این قضیه به‌عنوان نقطه قوتی در صنعتی کردن روستاهاست و بر این اساس می‌توان زمینه‌های گسترش و توسعه این فعالیت را در روستاهای محدوده افزایش داد به شرط آنکه حمایت‌های لازم از روستائیان صورت پذیرد. از محصولات پر مصرفی که در این محدوده وجود دارد و نزد روستائیان به یک محصول کم ارزش تبدیل شده چای است، بطوری‌که اکثر باغ‌های چای به حال خود رها شده است. در صورتی که این محصول با اهمیت می‌تواند به عنوان نقطه قوت جهت استقرار صنایع روستایی

باشد چون نیاز به کارخانه جهت خشک کردن و بسته‌بندی دارد و موجب اشتغال‌زایی و رفع نیاز به محصولات خارجی خواهد داشت، هم‌چنین در این محدوده برخی روستاها دارای منابع آب کافی جهت فعالیت‌های کشاورزی و گسترش آن است. در جدول ذیل به نقاط قوت موجود در محدوده براساس نظر پاسخ‌گویان به همراه امتیاز وزن و درجه اهمیت هر کدام از نقاط اشاره شده است.

جدول ۳. ماتریس عوامل داخلی موثر بر استقرار صنایع کوچک در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

ردیف	نقاط قوت (Strength)	وزن نرمال	درجه اهمیت	نمره نهایی
۱	عدم ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی توسط صنایع روستایی (کوچک مقیاس)	۰,۱۹	۵	۱
۲	وجود انواع محصولات باغی و دامی در روستاهای محدوده مورد مطالعه	۰,۱	۴	۰,۴
۳	وجود فضاهای و مطلوب در برخی روستاهای محدوده جهت تعیین مراکز برتر	۰,۰۸	۳	۰,۲۷
۴	وجود نیروهای خلاق (جوانان جویای کار) در روستاهای محدوده	۰,۱	۴	۰,۴
۵	وجود استعدادهای طبیعی مناسب جهت فعالیت‌های کشاورزی	۰,۰۸	۴	۰,۳۶
۶	موافقت کارشناسان، مدیران (محلی - دولتی) با صنعتی کردن روستاهای محدوده	۰,۱۹	۵	۱
۷	وجود فضاهای مناسب (زمین) جهت گسترش دادن فعالیت‌های کشاورزی از حالت خودمصرفی به تولید انبوه	۰,۰۶	۴	۰,۲۴
۸	وجود زمین‌های زراعی در این محدوده	۰,۰۸	۳	۰,۲۷
۹	وجود منابع آب کافی در منطقه جهت فعالیت‌های کشاورزی	۰,۰۸	۳	۰,۲۷
۱۰	وجود باغات چای در محدوده مورد مطالعه	۰,۰۴	۳	۰,۱۲

منبع: یافته‌های تحقیق

نقاط ضعف

براساس مطالعات میدانی در محدوده مورد مطالعه در راستای استقرار صنایع تبدیلی مسائل و مشکلاتی تحت عنوان نقاط ضعف وجود دارد که از جمله آنان نداشتن سرمایه لازم و کافی به جهت استقرار صنایع می‌باشد. همان‌طور که می‌دانیم احداث کارگاه تولیدی یا هر نوع فعالیتی با در اختیار نداشتن سرمایه اولیه امکان‌پذیر نمی‌باشد، به بیان دیگر برای انجام این برنامه از ابتدای امر که فراهم کردن مکان استقرار است تا مرحله تامین مواد اولیه، حمل مواد، بسته‌بندی و دستمزد کارگران و... نیاز به سرمایه دارد که یا بایستی توسط سرمایه‌گذار تامین شود. در برخی از روستاها محدوده امکان دارد که مکان مناسب جهت استقرار صنایع نباشد که در آن صورت می‌توان از مکان‌های دیگر استفاده کرد. کم رنگ بودن فرهنگ تعاون و همکاری نیز مشکلی به عنوان ضعف می‌باشد معمولاً در کارهای گروهی مشکلاتی از این قبیل وجود دارد. علاوه بر جامعه شهری در روستاها نیز چنین مشکلاتی وجود دارد که بایستی با گسترش فرهنگ تعاون و همکاری بوسیله رسانه و گروه‌های ترویجی این مسائل را حل نمود. از دیگر مشکلاتی که جزء ضعف‌های داخلی محسوب می‌شوند وجود صنایع وابسته به شهرها در محیط روستاها می‌باشد که این مسئله از آسیب‌های صنعتی کردن روستاهاست. اصولاً صناعی باید در روستاها استقرار داشته باشند که در رابطه با فعالیت‌های موجود در آن بوده و هم‌چنین در آن از وجود نیروهای خلاق و بیکار روستایی استفاده شده و منافع آن در محیط ماندگار باشد. در برخی موارد عدم آشنایی روستائیان با صنایع روستایی به‌خصوص صنایع تبدیلی کشاورزی که می‌تواند در محیط روستاها زمینه افزایش تولید محصولات کشاورزی و دامی را فراهم کند، از ضعف‌های موجود می‌باشد، چون اگر آشنا باشند سطح تولیدات موجود را بالا برده و زمینه فرآوری محصولات را نیز فراهم می‌کند. آشنا ساختن جامعه روستایی با صنایع روستایی نیز وظیفه‌ای است که بر عهده رسانه‌ها و گروه‌های ترویجی روستایی

می‌باشد. از دیگر مواردی که به عنوان نقطه ضعف در اغلب نقاط روستایی و همین‌طور در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت مشاهده می‌شود، وجود نوعی بی‌رغبتی در جوانان نسبت به فعالیت‌های کشاورزی است که در این راستا تقویت پایه‌های اقتصادی روستاها و ایجاد شتاب در روند رشد آن از راهکارها اساسی و مهم می‌باشد. از دیگر ضعف‌های موجود در محدوده، اشتغال روستائیان به کشاورزی باروش‌های تولید سنتی و تولید خود مصرفی است که در این زمینه، صنعتی کردن روستاها و نیاز به مواد اولیه از راه‌های تاثیرگذار جهت افزایش سطح تولیدات در روستاهای محدوده می‌باشد.

ادامه جدول (۳) ماتریس عوامل داخلی موثر بر استقرار صنایع کوچک در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

ردیف	نقاط ضعف (Weakness)	وزن نرمال	درجه اهمیت	نمره نهایی
۱	نداشتن سرمایه کافی روستائیان جهت احداث کارگاه	۰,۱۹	۵	۰,۹۵
۲	دراختیار نداشتن فضای مناسب جهت احداث کارگاه	۰,۱	۳	۰,۳
۳	کم‌رنگ بودن فرهنگ تعاون و همکاری در روستاها	۰,۱۴	۴	۰,۵۶
۴	وجود صنایع وابسته به شهر در محیط روستا که منافع آن به روستا و روستائیان نمی‌رسد	۰,۱۹	۵	۰,۹۵
۵	عدم آشنایی کافی روستائیان با صنایع تبدیلی	۰,۱۴	۴	۰,۵۶
۶	مهاجرت نیروهای جوان برخی از روستاهای محدوده مورد مطالعه	۰,۱	۳	۰,۳
۷	وجود کشاورزی سنتی و تولید خودمصرفی در روستاها	۰,۱۴	۴	۰,۵۶

منبع: یافته‌های تحقیق

عوامل موثر خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

فرصت‌ها

در پژوهش حاضر نخستین عاملی که بعنوان فرصت پیش روی هدف به نظر می‌رسد، فرصت ایجاد برنامه‌های مدون جهت رعایت بهینه بهداشت محیط روستاهایی است که صنایع روستایی در آن‌ها موجب شکوفایی اقتصاد روستایی خواهد شد. عبارتی همواره از فواید برنامه‌های توسعه روستایی (گردشگری، صنعتی و...) مورد اهمیت قرار گرفتن محیط زیست روستاهاست.

زمانی که برنامه استقرار صنایع در روستاها مطرح می‌شود، می‌بایست بر اساس نیاز سطح تولید هم افزایش یافته و محصولات تبدیلی از حالت خود مصرفی و خانگی به شکل پر مصرفی و تولید انبوه برسند. در این راستا براساس نیاز محصول فرآوری شده به سایر روستاها و شهرهای اطراف صادر خواهد شد. صنعتی کردن روستاها بوسیله استقرار صنایع تبدیلی و ایجاد اشتغال مولد برای روستائیان بیکار و نیمه بیکار موجب رواج و علاقه‌مندی بیشتر روستائیان به فعالیت‌های کشاورزی خواهد شد. از این طریق افراد بیکار هم به ثبات شغلی رسیده و هم به یادگیری روش‌های تولید مدرن و فرآوری محصولات (نه به اندازه صنایع بزرگ مقیاس) بپردازند. با کسب مهارت‌های جدید تبدیلی آشنا و از این طریق ارتباط آن‌ها با کارشناسان ترویجی و مسئولان بیشتر شده و این امر موجب توجه به روستاها در برنامه‌های توسعه‌ای دولت خواهد شد و این وظیفه روستائیان است که نقش خود را هر چه بیشتر در توسعه کشور و اتکا به تلاش و تولیدات خود نشان دهند تا برنامه‌ها را از حالت متمرکز به غیرمتمرکز تبدیل کنند. در این زمینه جمعی از کارشناسان توسعه‌ای در سازمان‌های محیط زیست، جهاد کشاورزی و صنایع و معادن استان گیلان و مدیران محلی و دولتی موافقت خود را اعلام کرده‌اند. از فرصت‌های دیگر پیش روی صنعتی کردن روستاها

افزایش اتکابه‌نفس روستائیان، کاهش نابرابری‌های اجتماعی (شهر-روستا) و حتی امکان مهاجرپذیر بودن روستاهاست. در جدول ذیل همه مواردی که بعنوان فرصت‌های پیش روی هدف به همراه درجه اهمیت و امتیاز وزنی آن‌ها وجود دارد.

جدول ۴. ماتریس عوامل خارجی موثر بر استقرار صنایع کوچک روستایی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

ردیف	فرصت‌ها (Opportunities)	وزن نرمال	درجه اهمیت	نمره نهایی
۱	ایجاد برنامه‌های مدون جهت رعایت بهینه بهداشت محیط زیست روستا	۰,۰۵	۳	۰,۱۵
۲	گسترش صادرات و افزایش سرمایه‌گذاری‌های روستایی	۰,۱۱	۵	۰,۹۵
۳	رواج و علاقه‌مندی بیشتر روستائیان به فعالیت‌های کشاورزی و دامداری	۰,۰۸	۴	۰,۲۴
۴	نزدیکی به مراکز پر مصرف شهری و روستایی جهت عرضه تولیدات	۰,۱۱	۵	۰,۹۵
۵	تخصص گرایی و همگن نمودن وثبات شغلی روستائیان	۰,۰۵	۳	۰,۱۵
۶	توسعه مهارت‌های جدید تولیدی	۰,۰۶	۴	۰,۲۴
۷	کاهش نابرابری‌های اجتماعی	۰,۱۱	۵	۰,۹۵
۸	مهاجرپذیر بودن روستاها	۰,۰۵	۳	۰,۱۵
۹	ایجاد ارتباط مطلوبتر مسئولان باروستائیان	۰,۰۸	۴	۰,۲۴
۱۰	تحکیم الگوی عدم تمرکز برنامه‌های توسعه‌ای	۰,۰۵	۳	۰,۱۵
۱۱	گسترش راه‌های ارتباطی و اصلاح بهینه آن	۰,۰۵	۳	۰,۱۵
۱۲	موافقت کارشناسان، مدیران (محلی-دولتی) با صنعتی کردن روستا	۰,۱۱	۵	۰,۵۵
۱۳	افزایش اتکابه‌نفس روستائیان	۰,۰۷	۴	۰,۲۸

منبع: یافته‌های تحقیق

تهدیدها

تهدیدها از جمله عوامل خارجی هستند که در راه رسیدن به هدف یا اهداف مورد نظر بعنوان موانع پیش رو محسوب می‌شوند. در جدول ذیل عواملی که بعنوان تهدیدهای پیش روی هدف مشخص شده‌اند که درجه اهمیت و امتیازدهی آن‌ها براساس نظرسنجی پاسخ دهندگان بدست آمده است. بکارگیری نیروهای غیر بومی در کارگاه‌های تولیدی و تبدیلی روستایی به عنوان تهدیدی برای روستاهاست که به عنوان یکی از آسیب‌های صنعتی کردن آن نیز محسوب می‌شود که متأسفانه در برخی از روستاهای این محدوده نیز مشاهده می‌شود که فواید حاصل از آن شامل روستاها نمی‌شود. از طرف دیگر در برخی موارد (بسته به نوع صنعت) در اثر مکان یابی نامطلوب استقرار صنایع زمینه آسیب به محیط زیست روستاها بوجود می‌آید که این مسئله اگر در ابتدای برنامه با مکان یابی صحیح صورت بگیرد عواقب منفی را بدنبال نخواهد داشت. عدم حمایت مطلوب و به موقع سرمایه‌گذار (خصوصی-دولتی) از مسائلی است که به عنوان تهدید و از مشکلات دیگری است که باید مورد توجه قرار بگیرد و حمایت مداوم و به موقع از این فعالیت‌ها باید صورت بگیرد. در راستای اهداف توسعه‌ای دولت در امور روستاها اگر از نظرات و عقاید مدیران روستا و خود روستائیان استفاده شود، برنامه موفق‌تر و رسیدن به توسعه پایدار زودتر صورت خواهد گرفت. از موارد دیگری که در راستای هدف به عنوان تهدید می‌باشد، نیمه کار یا تعطیل شدن کارگاه تولیدی در اثر عوامل مختلف که در راس آن مشکلات اقتصادی است، می‌باشد.

ادامه جدول (۴) ماتریس عوامل خارجی موثر بر استقرار صنایع کوچک روستایی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

ردیف	تهدیدها (Threats)	وزن نرمال	درجه اهمیت	نمره نهایی
۱	بکارگیری نیروهای غیربومی در کارگاه‌های تولیدی و تبدیلی کشاورزی	۰,۲۱	۵	۱,۰۵
۲	استقرار صنایع وابسته به شهرها در محیط روستا	۰,۲۱	۴	۰,۸۴
۳	استقرار نامناسب کارگاه‌ها (مکانیابی نامطلوب) که موجب آسیب به محیط زیست می‌شود	۰,۱۴۵	۲	۰,۲۹
۴	عدم حمایت مطلوب و به موقع سرمایه‌گذاران	۰,۱۳۵	۳	۰,۴۰۵
۵	عدم استفاده از نظرات و پیشنهادات مدیران محلی و روستائیان	۰,۲	۳	۰,۶
۶	نیمه کاری تعطیل شدن کارگاه تولیدی	۰,۲	۳	۰,۳

منبع: یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل SWOT در جهت استقرار صنایع روستایی در محدوده مورد مطالعه

اشاره به این نکته امری ضروریست که امروزه وظایف مراکز روستایی صرفاً بر پایه توزیع و سایر وظایف خدماتی - رفاهی نباید استوار باشد، بلکه تقویت بنیان اقتصادی مراکز روستایی و ایجاد اشتغال و درآمد برای آن دسته روستائینی که به دلیل کمبود درآمد یا به مراکز شهری مهاجرت کرده و یا در صورت ماندگاری در روستا یا دست به تغییر کاربری اراضی خود زده و یا بی‌رغبت به کار کشاورزی شده و زمین‌ها را به حال خود رها می‌کنند، در این راستا ایجاد صنایع کوچک مقیاس که در رابطه با فعالیت‌های مراکز روستایی، محرک و مکمل آن باشد و منافع حاصله بازخورد در خود روستا باشد می‌تواند به‌عنوان یک راه حل اساسی مطرح شود. براساس مدل سوات، پس از شناسایی و تعیین عوامل موثر داخلی و خارجی بر امکان‌سنجی صنایع کوچک روستایی محدوده مورد مطالعه، به منظور شناسایی نقاط استراتژیک و در نهایت تدوین استراتژی‌ها، باید مدل را کمی کرده و عوامل با بیشترین امتیازات وزنی را از جدول استخراج نمود. با توجه به روش عنوان شده، امتیازات وزنی هر کدام از عوامل چهارگانه در جداول ۱ و ۲ ارائه و قابل مشاهده است که از مجموع امتیازات وزنی نقاط قوت، ۴/۳۳ و نقاط ضعف ۴/۱۸ به دست آمده است. بدلیل این که این ارقام بالاتر از عدد ۳ (حالت نرمال) می‌باشد، نقاط قوت و ضعف از اهمیت بالایی برخوردار بوده و میزان اثرگذاری آن‌ها بالاست. همچنین مجموع امتیازات وزنی فرصت‌ها ۵/۱۵ و تهدیدها ۳/۴۸ شده است که این اعداد هم از ۳ (حالت نرمال) بالاتر است. به مراتب اهمیت فرصت‌ها و قوت‌ها در این میان از تهدیدها و ضعف‌ها بیشتر و اثرگذاری آن‌ها نیز بالاتر خواهد بود. البته باید به این نکته نیز اشاره کرد که با اتخاذ استراتژی‌ها و راهکارهای مناسب امکان کاهش و تبدیل نقاط ضعف داخلی و تهدیدهای خارجی به استراتژی‌های بازنگری، تدافعی و تنوع بخشی وجود خواهد داشت.

استراتژی‌های رقابتی - تهاجمی (SO):

- تاکید بر استقرار صنایع تبدیلی روستایی در محدوده مورد مطالعه با توجه به عدم ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی و اعلام موافقت توسط کارشناسان و مدیران (محلی - دولتی).
- با توجه به وجود نیروهای خلاق موجود در منطقه و علاقه‌مندی روستائیان به فعالیت‌های کشاورزی و دامی با استقرار صنایع، سعی در گسترش تولیدات روستایی و فراوری و صادرات آن داشت.

➤ تاکید بر استقرار صنایع و ایجاد اشتغال برای نیروهای موجود در روستاهای محدوده جهت کاهش نابرابری‌های اجتماعی.

➤ تاکید بر فراوری انواع محصولات باغی و دامی موجود در محدوده جهت جلوگیری از پرتی محصولات.
➤ با توجه به موافقت کارشناسان و مدیران با انتخاب مراکز برتر روستایی در محدوده و سرمایه‌گذاری جهت استقرار صنایع تبدیلی به توسعه مهارت‌های جدید تولیدی و تحکیم الگوی عدم تمرکز برنامه‌های توسعه‌ای پرداخت.
➤ با توجه به نزدیکی این محدوده به مراکز پر مصرف شهری و روستایی جهت عرضه تولیدات، پرداختن به فعالیت‌های کشاورزی گسترش داده شود.

➤ با موافقت کارشناسان و مدیران با صنعتی کردن روستاها موجبات گسترش راه‌های ارتباطی و توسعه مهارت‌های جدید تولیدی و همچنین کاهش نابرابری‌های اجتماعی ایجاد شود.

استراتژی‌های تنوع بخشی (ST):

➤ با ایجاد و استقرار صنایع تبدیلی روستایی و فراوری محصولات به حفظ اراضی کشاورزی و فعالیت‌های مربوطه پرداخت تا به گونه‌ای ایجاد رغبت بین کشاورزان ایجاد کرد.

➤ با توجه به موافقت کارشناسان و مدیران مربوطه کمک به استقرار صنایع و حمایت و نظارت‌های بعد از احداث کارگاه‌ها.

➤ تاکید به استفاده از نیروهای بومی موجود در محدوده به‌جای استفاده از نیروهای غیر بومی.

➤ انتخاب جایگاه مناسب جهت استقرار کارگاه‌های تبدیلی.

➤ تاکید به استقرار صنایع روستایی (تبدیلی کشاورزی) با توجه به وجود انواع محصولات باغی و دامی و ایجاد انگیزه جهت افزایش محصولات و فعالیت‌های کشاورزی بجای استقرار صنایع وابسته به شهر.

➤ با توجه به موافقت مدیران محلی و روستائیان با صنعتی کردن روستاها، از وجود نظرات و پیشنهادات آن‌ها استفاده شود.

استراتژی‌های بازنگری (WO):

➤ با صنعتی کردن روستاها و گسترش صادرات و افزایش سرمایه‌گذاری‌های روستایی از طریق بخش خصوصی و دولتی و ایجاد اشتغال و درآمد ناشی از آن می‌توان وضعیت سرمایه روستا و روستائیان را بهبود بخشید.

➤ برنامه‌ریزی صحیح به منظور شناساندن استعدادها و منطقه جهت تحکیم الگوی عدم تمرکز برنامه‌های توسعه‌ای، گسترش صادرات، ایجاد علاقه‌مندی در روستائیان به فعالیت‌های کشاورزی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی، توسعه مهارت‌های جدید تولیدی و گسترش راه‌های ارتباطی و اصلاح بهینه آن.

➤ با بررسی و بازنگری در صنایع ایجاد شده (وابسته به شهر) در منطقه و تاکید بر استقرار صنایع روستایی جهت ایجاد انگیزه و رغبت در روستائیان محدوده جهت ماندگاری در روستا و انجام فعالیت‌های کشاورزی و ...

➤ با استقرار صنایع روستایی علاقه‌مندی روستائیان را نسبت به فعالیت‌های کشاورزی زیاد و از مهاجرت‌ها و وجود کشاورزی سنتی و تولید خود مصرفی جلوگیری کرد.

➤ با توسعه مهارت‌های جدید تولیدی از طریق استقرار صنایع، کشاورزی را از حالت سنتی و تولید خود مصرفی انبوه ساخت.

استراتژی‌های تدافعی (WT)

➤ حمایت از روستائیان از طریق ارائه تسهیلات بانکی کم‌بهره و... جهت افزایش فعالیت‌های کشاورزی و فرآوری آن‌ها.

➤ تهیه و تدوین قوانینی که مجوز استقرار صنایع وابسته به شهر در محیط روستایی محدودده مورد مطالعه را ندهد.

➤ ایجاد برنامه‌های تبلیغاتی و برگزاری سمینارها و نشست‌های لازم جهت شناساندن مطلوب صنایع روستایی.
➤ اعمال سیاست‌های نظارتی به منظور کنترل و جلوگیری از استفاده نیروهای غیر بومی در کارگاه‌ها و مهاجرت نیروهای جوان.

➤ با استفاده از نظرات و پیشنهادات مدیران محلی و روستائیان در استقرار صنایع، سعی شود منافع حاصل از استقرار صنایع در روستاها شامل حال روستائیان شود.

➤ با استقرار صنایع تبدیلی کشاورزی و عدم استفاده از صنایع وابسته به شهر در محیط روستاها، کشاورزی را از حالت سنتی و تولید خود مصرفی به روش‌های مدرن و تولید انبوه ارتقاء دهیم.

جدول ۵. ماتریس استراتژی‌های چهار گانه

تهدیدها (Threats)	فرصت‌ها (Opportunities)	ماتریس SWOT (شناسایی کلیه استراتژی‌های ممکن)
<p>T1: بکارگیری نیروهای غیربومی در کارگاه‌های تولیدی و تبدیلی روستایی .</p> <p>T2: استقرار صنایع وابسته به شهر در محیط روستا .</p> <p>T3: استقرار نامناسب کارگاه‌ها (مکان یابی نامطلوب) .</p> <p>T4: عدم حمایت مطلوب و به موقع سرمایه‌گذاران.</p> <p>T5: عدم استفاده از نظرات و پیشنهادات مدیران محلی و روستائیان در برنامه‌ریزی‌ها.</p>	<p>O1: تحکیم الگوی عدم تمرکز برنامه‌های توسعه‌ای .</p> <p>O2: گسترش صادرات و افزایش سرمایه‌گذاری‌های روستایی</p> <p>O3: رواج و علاقه‌مندی بیشتر روستائیان به فعالیت‌های کشاورزی و دامی .</p> <p>O4: نزدیکی به مراکز پر مصرف شهری و روستایی جهت عرضه تولیدات .</p> <p>O5: توسعه مهارت‌های جدید تولیدی .</p> <p>O6: ایجاد درآمد و کاهش نابرابری‌های اجتماعی .</p> <p>O7: گسترش راه‌های ارتباطی و اصلاح بهینه آن .</p> <p>O8: موافقت کارشناسان و مدیران با صنعتی کردن روستاها.</p>	<p>S1: عدم ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی توسط صنایع روستایی.</p> <p>S2: وجود انواع محصولات باغی و دامی در روستاهای محدوده مورد مطالعه.</p> <p>S3: وجود فضاهای مطلوب در برخی از روستاهای محدوده جهت تعیین مراکز برتر.</p> <p>S4: وجود نیروهای خلاق (جوانان جویای کار) در روستاهای محدوده مورد مطالعه.</p>
<p>استراتژی‌های نوع بخشی (ST):</p> <p>۱- ایجاد و استقرار صنایع تبدیلی روستایی و فرآوری محصولات به حفظ اراضی کشاورزی و فعالیت‌های مربوطه پرداخت. S6.T2.T3</p> <p>۲- باتوجه به موافقت کارشناسان و مدیران مربوطه کمک به استقرار صنایع و حمایت بعد از ایجاد آن. S6.T4</p> <p>۳- تاکید به استفاده از نیروهای بومی موجود در روستاهای محدوده بجای استفاده از نیروهای غیربومی. S4.T1</p> <p>۴- انتخاب جایگاه مناسب جهت استقرار کارگاه‌های تولیدی و تبدیلی. S3.T3</p> <p>۵- تاکید به استقرار صنایع روستایی (تبدیلی کشاورزی) باتوجه به وجود انواع محصولات باغی و دامی و ایجاد</p>	<p>استراتژی‌های رقابتی-تهاجمی (SO):</p> <p>۱- تاکید بر استقرار صنایع تبدیلی روستایی در محدوده باتوجه به عدم ایجاد آلودگی زیست محیطی و اعلام موافقت توسط کارشناسان توسعه و محیط زیست و مدیران (محلی-دولتی). s1.o8</p> <p>۲- باتوجه به وجود نیروهای خلاق موجود در روستا و علاقه‌مندی روستائیان به فعالیت‌های کشاورزی و دامداری سعی در گسترش تولیدات روستایی و فرآوری و صادرات آن شود. s4.o2.o3</p> <p>۳- تاکید بر استقرار صنایع روستایی و ایجاد اشتغال برای نیروهای خلاق موجود در روستاهای منطقه جهت کاهش نابرابری‌های اجتماعی. s4.o6</p>	<p>نقاط قوت (Strength)</p>

<p>علاقه جهت گسترش محصولات و فعالیت‌های کشاورزی بجای استقرار صنایع وابسته به شهر. S2.T2</p> <p>۶- با توجه به اعلام موافقت مدیران محلی و روستائیان با استقرار صنایع، از وجود نظرات و پیشنهادات آن‌ها استفاده شود. S6.T5</p>	<p>۴- تاکید بر فرآوری انواع محصولات باغی و دامی موجود در منطقه جهت جلوگیری از پرتی محصولات و صادرات آن. s2.o2</p> <p>۵- با توجه به موافقت کارشناسان و مدیران با انتخاب مراکز برتر روستایی در بخش مرکزی شهرستان رشت و سرمایه‌گذاری برای استقرار صنایع تبدیلی به توسعه مهارت‌های جدید تولیدی و تحکیم الگوی‌های عدم تمرکز برنامه‌های توسعه‌ای. س6.o1.o5</p> <p>۶- با توجه به نزدیکی این محدوده به مراکز پرمصرف شهری و روستایی جهت عرضه تولیدات، پرداختن به فعالیت‌های کشاورزی گسترش داده است. s8.s9.o4</p> <p>۷- با توجه به موافقت کارشناسان و مدیران با استقرار صنایع موجب گسترش راه‌های ارتباطی و توسعه مهارت‌های جدید تولیدی و همچنین کاهش نابرابری‌های اجتماعی شد. S6.O7.O5.O6</p>	<p>S5: وجود استعداد های طبیعی مناسب جهت فعالیت‌های کشاورزی.</p> <p>S6: موافقت کارشناسان، مدیران (محلی - دولتی) با استقرار صنایع روستایی در محدوده.</p> <p>S7: وجود اراضی مناسب جهت گسترش فعالیت‌های کشاورزی و رسیدن به تولید انبوه.</p> <p>S8: پرداختن به فعالیت زراعت برنج در محدوده.</p> <p>S9: وجود باغات جای در منطقه.</p>
<p>استراتژی‌های تدافعی (WT):</p> <p>۱- حمایت از روستائیان از طریق ارائه تسهیلات بانکی کم بهره جهت افزایش فعالیت‌های کشاورزی و دامداری و امکان فرآوری آن‌ها. W1.T4</p> <p>۲- تهیه و تدوین قوانین و مقرراتی که مجوز استقرار صنایع وابسته به شهر را در محیط روستاهای محدوده مورد مطالعه داده نشود. T2.T1.W3</p> <p>۳- ایجاد برنامه‌های تبلیغاتی و برگزاری سمینارها و نشست‌های لازم جهت شناساندن مطلوب صنایع روستایی. W4.T5</p> <p>۴- اعمال سیاست‌های نظارتی به منظور کنترل و جلوگیری از بکارگیری نیروهای غیربومی در کارگاه‌ها و مهاجرت نیروهای جوان. W3.W6.T1</p> <p>۵- با استفاده از نظرات مدیران محلی و روستائیان در استقرار صنایع سعی شود منافع حاصل از استقرار صنایع به روستائیان برسد. W3.T5</p> <p>۶- با استقرار صنایع تبدیلی کشاورزی و عدم استفاده از صنایع وابسته به شهرها در محیط روستاها کشاورزی را از حالت سنتی و تولیدات خودمصرفی به روش‌های مدرن ارتقاء دهیم. W5.T2</p>	<p>استراتژی‌های بازنگری (WO):</p> <p>۱- با صنعتی کردن روستاها و گسترش صادرات و افزایش سرمایه‌گذاری‌های روستایی از طریق بخش خصوصی و دولتی و ایجاد اشتغال و درآمد ناشی از آن توان وضعیت سرمایه روستا و روستائیان را بهبود بخشید. O2.W1</p> <p>۲- برنامه‌ریزی صحیح به منظور شناساندن استعدادهای منطقه جهت تحکیم الگوی عدم تمرکز برنامه‌های توسعه‌ای، گسترش صادرات، ایجاد علاقه‌مندی در روستائیان به فعالیت‌های کشاورزی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی، توسعه مهارت‌های جدید تولیدی و گسترش راه‌های ارتباطی و اصلاح آن. W4.O1.O2.O3.O5.O7</p> <p>۳- با بررسی و بازنگری در صنایع ایجاد شده (وابسته به شهر) در منطقه و تاکید بر ایجاد صنایع روستایی جهت ایجاد علاقه در روستائیان محدوده جهت انجام فعالیت کشاورزی. W3.O3</p> <p>۴- با استقرار صنایع روستایی علاقه‌مندی روستائیان را نسبت به فعالیت‌های کشاورزی زیاد و از مهاجرت‌ها و وجود کشاورزی سنتی و تولید خودمصرفی جلوگیری کرد. W5.W6.O3</p> <p>۵- با توسعه مهاجرت‌های جدید تولیدی از طریق استقرار صنایع، کشاورزی را از حالت سنتی و تولید خود مصرفی به تولید انبوه رساند. W5.O5</p>	<p>نقاط ضعف (Weakness):</p> <p>W1: نداشتن سرمایه کافی توسط روستائیان جهت احداث کارگاه و شروع فعالیت.</p> <p>W2: در اختیار نداشتن فضای مناسب جهت احداث کارگاه.</p> <p>W3: وجود صنایع وابسته به شهردر محیط روستا که منافع آن به روستا نمی‌رسد.</p> <p>W4: عدم آشنایی برخی از روستائیان با صنایع تبدیلی.</p> <p>W5: وجود کشاورزی سنتی و تولید خود مصرفی در روستاها</p> <p>W6: مهاجرت نیروهای جوان از برخی روستاها.</p>

منبع: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

کشاورزی، محرک رشد و توسعه ملی هر کشور محسوب می‌شود چون مولد، رقابتی، درآمدزا و جواب‌گویی احتیاجات هر کشور و خودکفایی آن محسوب می‌شود. بنابراین بایستی که دارای پویایی خاص خود باشد که در این راستا صنعتی کردن روستاها و ایجاد پیوند بین کشاورزی و صنایعی که بعنوان مکمل و عامل پیشرفت این بخش از اقتصاد محسوب شود ضرورتی انکارناپذیر است. از طرف دیگر استفاده مطلوب از نیروی انسانی موجود در نقاط روستایی، نیروهای بیکار فصلی و نیروی کار مازاد بر بخش کشاورزی، با تامین شرایط و امکانات کار مناسب برای

جمعیت روستایی بویژه کشاورزان، جهت ایجاد انگیزه فعالیت در روستاها و جلوگیری از مهاجرت آنان به شهر و هم‌چنین تغییر جهت مهاجرت از شهرها به نقاط روستایی از اهداف صنعتی کردن روستاها است. به همین منظور امکان‌سنجی استقرار صنایع کوچک (تبدیلی کشاورزی) در راستای اهداف تعیین شده در یک مطالعه موردی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت مورد مطالعه و بررسی و آزمون قرار گرفته است.

در این امکان‌سنجی با استفاده از مدل تحلیلی سوات به بررسی عوامل داخلی و خارجی موثر پیش روی هدف مورد نظر از طریق شناختن نقاط قوت این محدوده و فرصت‌های پیش روی صنعتی کردن واسطه این تفکر بوده است. نزدیکی روستاهای محدوده به هم و به مراکز شهری پرمصرف و هم‌چنین همان‌طور که اشاره شد لزوم ایجاد اشتغال مولد برای روستائیان بیکاری که محیط روستا را ترک نکنند و از همه مهم‌تر جهت از بین نرفتن فعالیت و زمین‌های کشاورزی و... از مهم‌ترین دلایل این ایده بوده است. درخصوص شناخت خصوصیات و ویژگی‌های محدوده از مدل تحلیلی سوات استفاده شده که براساس آن به شناخت نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود پرداخت شده، وضع موجود صنایع مورد بررسی قرار گرفته است.

درحال حاضر ضرورت توجه و بازنگری به صنایع روستایی و سرمایه‌گذاری در این زمینه امری الزام‌آور جهت رسیدن به توسعه پایدار روستایی است. اصولاً صنایع تبدیلی در روستاها باید در خدمت فعالیت‌های کشاورزی باشند و به افزایش سطح تولیدات کشاورزی کمک کنند. این طرح بیشتر در روستاهایی مناسب دارد که به لحاظ وجود شرایط و استعدادهای طبیعی و انسانی دارای موقعیت مناسبی باشند و از حداقل تولیدات برخوردار بوده و هم‌چنین زمینه گسترش آن نیز وجود داشته باشد.

تحلیل SWOT به منظور شناسایی و بررسی عوامل موثر درونی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل تاثیرگذار بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها) بر ایجاد و توسعه صنایع روستایی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت به کار برده شده است.

بخش مرکزی شهرستان رشت با دارا بودن ۸۴ روستا و جمعیت ۷۶۵۷۴ نفر، به لحاظ داشتن موقعیت جغرافیایی مناسب از قابلیت‌های طبیعی و انسانی ویژه‌ای برخوردار می‌باشد که با استفاده از این مزایا به شرط داشتن برنامه‌های مدون و صحیح و اتخاذ راهکارهای مناسب می‌تواند دست به تولید انبوه محصولات و فراوری و صادرات آن‌ها زد و به دنبال آن با اشتغال‌زایی برای روستائیان ضریب اتکا به نفس آن‌ها را بالا برد. در این محدوده با بررسی عوامل درونی و با وجود ۱۰ مورد نقطه قوت در مقابل ۷ مورد نقطه ضعف مشخص است که نقاط قوت روستاهای بخش مرکزی بیشتر از نقاط ضعف است. در مورد عوامل بیرونی نیز وجود ۱۳ فرصت در مقابل ۶ مورد تهدید حاکی از بالا بودن افق‌های توسعه پیش روی محدوده مورد مطالعه است.

مؤید این مطلب تعداد نقاط قوت و فرصت استخراج شده از تحلیل نهایی امتیازات وزنی نیز می‌باشد. این موارد را می‌توان این‌گونه تعبیر نمود که محدوده مورد مطالعه با دارا بودن استعدادهای طبیعی بالقوه از یک طرف و وجود نیروهای خلاق جویای کار از طرف دیگر می‌تواند با اتخاذ استراتژی‌ها و برنامه‌های مدون، استعدادهای بالقوه را به بالفعل تبدیل نموده و هم‌چنین با گسترش فرهنگ کار و کارآفرینی در عین ایجاد ثبات شغلی برای روستائیان، رونقی فوق‌العاده به فضای کار کشاورزی در روستاها بدهد.

بنابراین درروستاهاى منتخب و برتر این محدوده جغرافیایی که از لحاظ شرایط و ویژگی‌های طبیعی و انسانی دارای موقعیت مطلوبی نسبت به سایر نقاط روستایی‌اند می‌توان علاوه بر کارکردهای فعلی آن‌ها که کشاورزی، خدمات و گردشگری می‌باشد، کارکرد صنعتی را نیز در نظر گرفت. نتایج بررسی‌ها حاکی از آن است که در محدوده مورد مطالعه در جهت صنعتی کردن و رسیدن به اهداف و توسعه پایدار روستایی استقرار صنایع زیر در اولویت می‌باشد:

تولید فرآورده‌های کشاورزی مرتبط با میوه جات و سبزیجات

۱- تولید فرآورده‌های دامی

۲- صنایع بسته‌بندی (بسته‌بندی برنج، سبزیجات خام، خشک شده و..)

۴- گسترش صنایعی که در رابطه با فعالیت‌های موجود در روستاها در حال حاضر در حال بهره‌برداری هستند.

بر این اساس راهکارهای مناسب جهت استقرار صنایع به شرح زیر است:

۱- تاکید به توجه به صنایع وابسته به کشاورزی و دامداری در برنامه‌های توسعه صنایع کوچک

۲- توسعه کشت دوم و ایجاد تنوع در تولید محصولات براساس نیازهای موجود

۳- کاهش تدریجی تشریفات قانونی و گردش قوانین جهت تاسیس واحدهای تولیدی صنایع کوچک روستایی

۴- معافیت‌های مالیاتی یا کاهش مالیات‌های بازدارنده و ضد توسعه صنایع کوچک در روستاها و اعطای یارانه‌های

مستقیم

۵- صنایع مورد نظر منطبق بر تکنولوژی بومی و منطقه‌ای باشد.

۶- استفاده از تجارب موفقیت یا شکست سایر مناطق در صنعتی کردن روستاها (داخلی-خارجی).

۷- استفاده از طرح‌هایی که براساس پتانسیل مناطق و با توجه به فرهنگ و استعداد روستائیان باشد.

۸- ایجاد مراکز مشاوره مدیریت صنایع کوچک روستایی.

۹- افزایش سطح آگاهی ساکنان محدوده، فرهنگ سازی و تربیت نیروهای ماهر

۱۰- گسترش خدمات زیر بنایی

۱۱- اعمال سیاست‌های جهت دار در خصوص ایجاد پیوند محکم بین صنایع و بخش کشاورزی

۱۲- بازاریابی محصولات صنایع روستایی

منابع

- آسایش، حسین (۱۳۸۱). اقتصاد روستایی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- آسایش، حسین، قنبری، نوذر (۱۳۸۵). مقدمه‌ای بر اقتصاد روستایی ایران. دانشگاه آزاد اسلامی.
- آمار، تیمور (۱۳۸۹). کارکرد صنعتی نواحی روستایی و ضرورت توسعه آن- مطالعه موردی: بخش خورگام شهرستان رودبار- فصل‌نامه علمی و پژوهشی جغرافیای انسانی - سال دوم، شماره چهارم.
- ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۸). توسعه روستایی با تاکید بر جامعه روستایی ایران. تهران: نشر نی.
- استاندارداری گیلان (۱۳۸۷). آخرین تقسیمات اداری سیاسی شهر رشت. معاونت برنامه‌ریزی.

امین آقایی، مهرناز (۱۳۸۷). بررسی عوامل موثر بر عملکرد صنایع کوچک از دیدگاه کارشناسان توسعه روستایی. **فصل‌نامه روستا و توسعه**، سال ۱۱، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۷.

تودارو، مایکل (۱۳۶۸). **توسعه اقتصادی در جهان سوم**. ترجمه غلامعلی فرجادی. چاپ چهارم. تهران: سازمان برنامه و بودجه.

تیموریان، کنایون (۱۳۸۶). مکانیابی صنایع روستایی با استفاده از جی.آی.اس. **مجله سپهر**. دوره شانزدهم، شماره شصت و دوم. صاحبی، صادق (۱۳۷۴). صنایع روستایی و نقش آن در توسعه کشور. **مجله جهاد**، سال پانزدهم، ش ۱۷۵.

خزاعی قوژدی، علی (۱۳۷۶). صنایع روستایی، تحولات و توسعه. **فصل‌نامه روستا و توسعه**. ش ۱ و ۲، تهران: وزارت جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی.

رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷). **توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار**. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. اکس، زولتان جی، توریک، روی و کارلسون، بو (۱۳۸۱). **نقش صنایع کوچک در اقتصاد مدرن**. ترجمه جهانگیر مجیدی. تهران: رسا.

سازمان جهاد کشاورزی استان گیلان (۱۳۸۹). صنایع روستایی، لیست مجوزهای صادره صنایع تبدیلی کشاورزی استان گیلان. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان (۱۳۸۳). **شناسنامه آبادی‌های**.

قره نژاد، حسن (۱۳۷۱). **مقدمه‌ای بر جغرافیای صنعتی**. اصفهان: نشر جهاد دانشگاهی، اصفهان.

مرکز آمار ایران، فرهنگ آبادی‌های استان گیلان (۱۳۷۸). **سرشماری عمومی نفوس و مسکن**.

مطبعی لنگرودی، حسن (۱۳۸۲). **برنامه‌ریزی روستایی با تاکید بر ایران**. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.

معاونت برنامه‌ریزی استانداری گیلان (۱۳۸۸). **سال‌نامه آماری استان گیلان**.

مهندسان مشاور D.H.V از هلند (بی تا). رهنمودهای برای برنامه‌ریزی مراکز روستایی. ترجمه سید ابوطالب فنایی و دیگران. نسترن، مهین و هوشمندفر، سپیده (۱۳۸۹). **برنامه‌ریزی استراتژیک جهت سازماندهی قسمتی از بافت فرسوده شهر ارومیه، فصل‌نامه جغرافیا و مطالعات محیطی**، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد، سال اول - شماره سوم.

نصیری، اسماعیل (۱۳۸۶). **صنایع روستایی عاملی تاثیرگذار بر فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی نمونه روستاهای بومهن**.

فصل‌نامه چشم‌انداز جغرافیایی، سال اول، شماره ۵، تابستان ۸۶.

نوری، سید هدایت ا.، بیک محمدی، حسن، تقدیسی، احمد، شفیع، پروین (۱۳۸۹). **اولویت‌بندی صنایع کوچک و کارگاهی مناطق روستایی شهرستان اردستان باروش دلفی**، **فصل‌نامه روستا و توسعه**، سال ۱۳، شماره ۲.

هریسون، جفری و جان، کارون (۱۳۸۶). **مدیریت استراتژیک**. ترجمه دکتر بهروز قاسمی. انتشارات هیات.

Zamanch, A. (2006). *Industry and Rural development in developed country*.

